

Ellegård i Gyngstrup. Byens nordøstligste gård. Ved udskiftningen fik gården sin jord samlet vest for gården, ligesom byens øvrige gårde også fik samlet deres jorder. En smuk udskiftning.

Gyngstrup-Bønderne og udskiftningen i 1792

AF JOHANNES RASMUSSEN

Fyns Tidende 5. juni 1938

Indledningen til de store landboreformer i slutningen af det 18. århundrede udgjordes af Forordningen af 23. april 1781 om jordfællesskabets ophævelse. Den fik ganske vist ikke straks nogen større Betydning, idet det kun gik småt med udskiftningen. I 1792 var der således kun udskiftet ca. 10 pct. af Jorderne.

Et af de steder, hvor man var forholdsvis tidligt med, var i Gyngstrup By, Krogsbølle Sogn på Nordfyn. Her fandt udskiftningen sted i 1786 og herfra findes udskiftningsdokumenterne bevarede på Landsarkivet i Odense. I Gyngstrup var på det tidspunkt otte gårde, hvoraf den ene allerede var udskiftet.

Blader man nu i de gamle papirer på arkivet, træffer man først på en „Udskiftnings-Beregning over Giøngstrup Bys Jorder udi Krogsbølle Sogn og Odense Amt under Baroniet Kiørup” foretaget af en land-inspektør Nyholm. Heri findes nøjagtig anført, hvor mange kvadratalen jord der hører til byen. Dernæst gøres rede for den jord, der forud er fradraget til degnen og til de i byen boende husmænd. Endelig en detailleret redegørelse for, hvorledes byens syv marker er delt mellem gårdene. I et senere dokument hedder det:

„Anno 1786 den 16. September indfandt sig udi Giøngstrup Bye Hr. Land-Inspektør

Nyholm for at få bemeldte Byes Jorders Udskiftning ganske tilendebragt og Lodkastning at få imellem de derværende og i fællig liggende 7 Gårdbeboere, til hvilken Ende endvidere var mødt på Hans Høje Grevelige Excellence Gehejmeråd og Greve Moltke til Baronierne Eiensidels- borg og Kiørup hans høje Vegne Sekretær Thårup på Einsidelsborg tillige med disse bemeldte 7 Gårdbeboere såvel som og Knud Ellegård her af Byen og tvende antagne Vitterligheds-Mænd, Christen Hansen og Johan Rasmussen, begge Husmænd i Giøngstrup.”

Videre fortælles i dette dokument, at landinspektøren forespurgte, om gårdmændene var villige til at lodkaste om deres nye tilmålte jorder; men de protesterede alle, idet de var utilfredse med, at en part af „Vestermarken” var lagt ind under Kørup hovedgård; ligeledes mente de, at der var tillagt degnen og husmændene for megen jord. Der blev alligevel truffet foranstaltninger til den omtalte lodkastning, men nu forlod samtlige bymænd som protest samlingen. Forretningen blev dog fremmet, og der følger en nøje fortegnelse over, hvad der er tilfaldet hver enkelt gård. Derefter blev bymændene opsøgt og fremkaldt til forretningen. Lodsedlerne blev dem tilbudt, men modtagelse blev nægtet. Heller ikke oldermanden, som man ville have skulle modtage sedlerne på samlingens vegne, ville modtage noget. Sedlerne blev da indtil videre under forsegling forvaret hos vitterligheds mændene og forretningen sluttet for den dag.

Man møder her en mærkelig samlet, uforsagt og gennemført protest fra de gæve Gyngstrup-bønder, der alle var fæstere. En opræden, som man ikke på forhånd ville vente at træffe blandt den tids fæstebønder.

Hvad der nu end herefter er sket i Gyngstrup, så finder vi i et dokument fra en uge senere følgende:

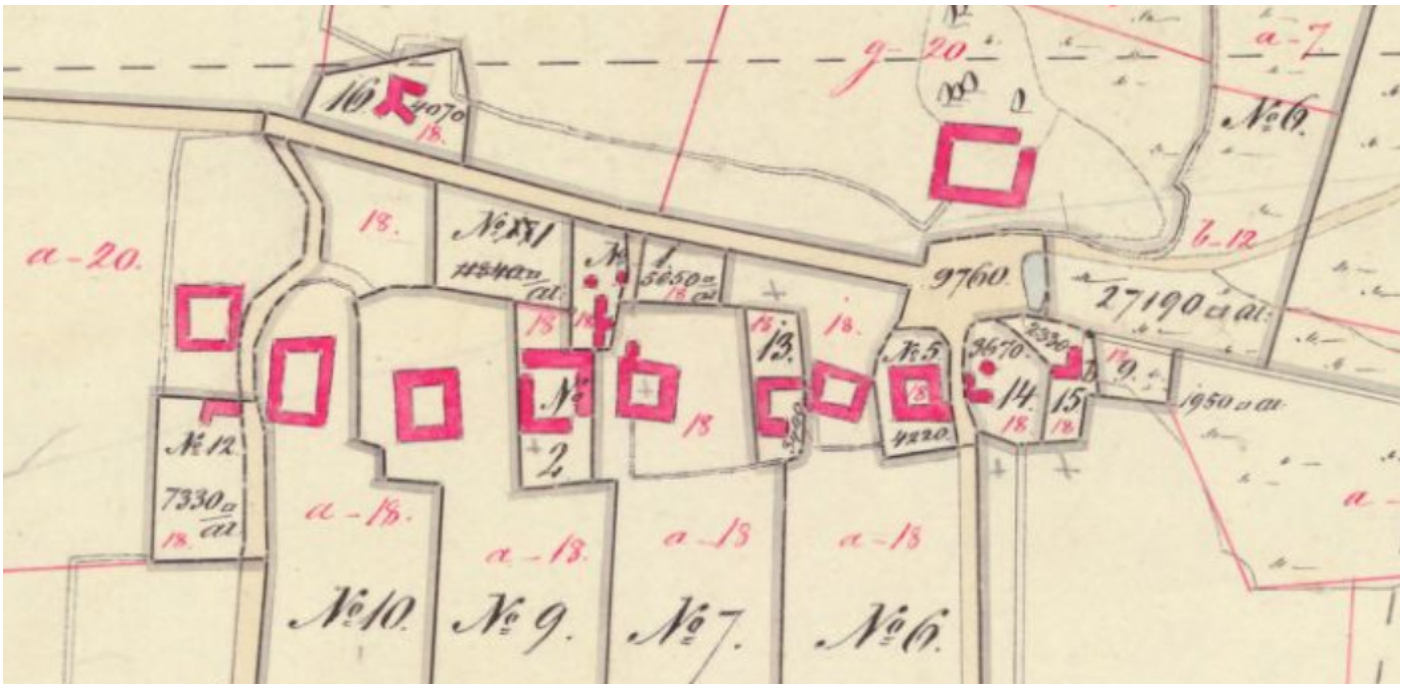
„Anno 1786 den 23. September blev Lodkastningen fuldført over Giøngstrup Byes opmålte og tildelte Jorder af de i denne Bye endnu i Fællesskab blivende 7 Gårdbeboere i Overværelse af tvende Vitterligheds-Mænd, Johan Rasmussen, Smed, og Anders Jørgensen, begge af Giøngstrup, og er da enhver Mand i Byens tildelte 7 Marker tilfaldet følgende Lodder: (Nu følger en lignende fortegnelse som i det forrige dokument, blot er fordelingen nu en anden. Derefter står der videre):

„Foranstående os ved Lodkastningen tilfaldte Lodder og Jorder haver vi imodtaget og hermed forbinder os til at drive for Fremtiden, indtil Vores Høje Grevelige Herskab det anderledes måtte anordne, således: De 6 til Byen afdelte Marker, „nemlig: Vester Marken, Sønder Marken, Sønder Waads Mark, Norder Waads Mark, Norder Heed og Sønder Heed, hvoraf drives og besås årlig trende Marker og de andre trende ligger til Græsning, således at ingen Mark herefter må indtages til Sæd, førend at den har hvilet i tre Aar (man ser her kobbelbruget). Hvad Heedelykken derimod angaar, da bruges samme for sig selv som en Hielpe-Mark til de andre, dog på den Maade, at når den har været brugt til Sæd i 4 Aar, skal den derefter hvile i 4 Aar efter hinanden, inden den til Sæd igen må indtages”.

Nu fortælles om, at fæsterne afleverer deres gamle fæstebreve imod senere at modtage nye „på det os nu tilkommende Hartkorn og Landgilde til vedbørlig Efterlevelse i Fremtiden”.

Hartkornet og landgilden var jo ændret ved den ny ordning.

Dette dokument er underskrevet af alle 8 bymænd og de 2 vitterligheds mænd, dog som det udtrykkelig siges og da også fremgår af selve formen for underskrifterne for alles vedkommende „med paaholden Pen”, idet ingen af dem har kunnet skrive.

Kort 1859-1873. Udsnit af Original 2. Gyngstrup By, Krogsbølle Sogn (0370454). Geodatastyrelsen.

Dokumentet er senere tinglyst „inden Baronierne Eiensidelsborg og Kiørup Birkethings Ret“. Så meget om ordningen af forholdene i Gyngstrup.

Hvad landet som helhed angår skred udskiftningen langsomt fremad; senere gik det hurtigere, og i løbet af nogle få årtier var så godt som samtlige Danmarks bondejorder udskiftet.

Betydningen af den her omhandlede reform

ligger jo hovedsagelig i, at der herved med hensyn til driften af jorden gives fri bane for den personlige dygtighed, den enkelte får plads til og brug for selvstændig tænken og virken, han hæmmes ikke mere af den gamle fællesdrift. Tillige skal sluttelig fremhæves, at udskiftningen i forbindelse med udflytningen vel mere end noget andet har bidraget til forandring af Danmarks udseende. Bebyggelsen bliver mere spredt, de øde overdrev forsvinder og markerne indhegnes.

Johannes Rasmussen

De fleste gårde kunne ved udskiftningen blive liggende inde i byen. Da Gyngstruplund blev flyttet ud på Hedemarken, stod folk ved Krogsbølle Kirke og beklagede de arme stakler, der måtte flytte ud fra landsbyen. Alle vidste jo, at der færdedes røvere og skarnsfolk ude. Fortalt af AC Hansen, Gyngstruplund.

Ved "fællesdrift" forstås at man i fællesskab begyndte markarbejdet. Det var nødvendigt før udskiftningen, hvor hver gård havde jord mange steder. Men man drev selv sine egne jordlodder (Red.).

Artiklen er digitaliseret og illustreret til www.nordfynsk.dk i juni 2013